

Läsnyckel

Fångad

av Mary Chapman

Hegas arbetsmaterial heter nu Läsnycklar – med lite mer fokus på samtal och bearbetning än tidigare. Vi vill att böckerna ska räcka länge och att läsaren ska aktiveras på olika sätt och på olika plan. Ibland fokuserar Läsnyckeln mest på innehållet, ibland mer på genren, språket eller formen, det beror på vilken titel det gäller.

När syskonen Grace, Adam och Ruby går vilse i den täta dimman som lagt sig förirrar de sig in i en parallell värld som liknar vår, men som drabbats av en ofattbar katastrof. En översvämning har förstört det som en gång var en omtyckt semesterort och förödelserna verkar vara totala i hela landet. I den nya världen träffar de David, den enda överlevande på plats. Medan Grace och hennes syskon försöker ta sig tillbaka till sin egen värld väljer David att stanna för att se om det finns fler överlevande.

Välj ut frågor och uppgifter utefter vad som passar din klass/barngrupp. Uppgifterna kan användas både individuellt och gemensamt i t ex boksamtal. Beroende på grupp och undervisningssituation kan ni välja att jobba med uppgifterna under läsningens gång, eller efteråt.

Science fiction och undergångslitteratur

Mary Chapmans *Fångad* är en postapokalyptisk roman vars komplexitet och omfattning har anpassats för att fånga mindre vana läsare. Med sin utpräglade undergångsstämning passar *Fångad* utmärkt i ett *science fiction*- eller *spänningstema*, där ni också tittar på film, t ex *Apornas planet* eller läser Jonathan Swifts klassiker *Gullivers resor*. Komplettera gärna med ännu en lättläst science fiction-titel från Hegas, t ex Gillian Philips romantiska *Vad andra inte ser*. För lite yngre läsare finns även de actionladdade grafiska romanerna om Kapten Prometheus av Benni Bödker och Lars Gabel.

Koppla gärna läsningen till ett genre-tema. Då får eleverna inte bara med sig en medryckande läsoplevelse utan lär sig hur berättelser i undergångslitteraturen är uppbyggda och vilka beståndsdelar som är viktiga. Vet man det blir man en mer uppmärksam läsare och får bra verktyg för eget skrivande.

Före läsningen

Titta (tillsammans) på omslagets fram- och baksida och läs bokens titel och baksidestext (*Tips! Scanna in omslaget och visa via dator så ser alla bra.*) Fundera på/diskutera:

- Vilken genre (= vilken sorts bok) tror du att *Fångad* tillhör? Olika genrer är t.ex. fantasy, thriller, deckare eller skräck. Vad finns det för detaljer som kan ge ledtrådar – bilden, färgerna?
- Har du eller någon annan i klassen läst andra böcker eller sett någon film/tv-serie som beskriver en skräckvision av framtiden och en farlig utveckling? Eller har ni provat på ett rollspel eller dataspel i genren?
- Baksidestexten nämner en parallell värld. Vad är det?

Fångad är en dystopi. Det är en mörk berättelse om en hemsk framtida värld som vill varna för hur det kan bli i framtiden om vi inte gör något nu. Undergångslitteraturen är en del av genren science fiction som kännetecknas av att:

- civilisationen drabbas av en omfattande katastrof, t ex en epidemi, kärnvapen, miljökatastrof, en invasion från yttre rymden.
- civilisationen hotas gå under eller har precis gått under.
- resurserna är begränsade, exempelvis tillgången på rent vatten, mat, teknik och bränsle.
- de som finns kvar kämpar för sin överlevnad.
- miljön är ogästvänlig, landskapet ofta kargt och dött.
- budskapet är att varna läsaren och få oss att fundera på konsekvenserna av hur vi lever.

När du läser *Fångad*, fundera över de olika punkterna ovan. Hur är det i den här boken? Ta med er listan in i läsningen och samtalet efteråt.

Efter läsningen

Arbeta med frågorna i **boksamtal** tillsammans med andra som läst *Fångad* eller fundera själv och skriv ner dina tankar som en analys av boken. Det finns sällan några rätta svar, utan man kan tolka berättelsen olika.

- Ruby vill inte vara tidtagare. Hon tycker det är tråkigt. I efterhand visar sig tiden vara av största betydelse. På vilket sätt?
- Syskonens mamma försvinner bort på vägen med en bensindunk. När barnen återser henne igen är de hemma igen. Vad har mamman gjort under tiden? Hur lång tid har gått sedan de såg henne sist?
- Adam har en mobil med sig, men den är inte till någon nytta. Varför inte?

- När syskonen ser att ljuset är tätt i ett av husen misstänker de att husockupanter har tagit sig in. Vad är en husockupant?
- I kapitel tre märker berättelsens jag att de inte är i det Little Thornton de känner till. Tre saker övertygar. Vilka?
- Vems är berättarrösten?
- Varför tror du att David tvekar att låta syskonen övernatta i huset?
- Varför kilar berättaren fast en trasig stol mot dörren?
- David flinar när han hör berättaren säga att de kommer att må bättre när de har ätit något varmt. Varför?
- Inga av de vanliga ljuden på landet hörs. Varför är det så tyst?
- Syskonen och David går skilda vägar ett tag. Varför skiljs de åt och vad tror du får David att komma tillbaka?
- Vad har orsakat översvämningen?
- Varför går det inte att äta djuren?
- Hur tar sig syskonen ut ur den parallella världen?
- David följer inte med. Varför stannar han? Hur skulle du ha gjort i hans fall?
- På sidan 59 står det om ett röse. Vad är det?
- Vad händer med David när de andra lämnat den parallella världen? Kommer han att komma efter?

Arbeta vidare

Varför gillar vi att läsa om civilisationens undergång?

Undergångsberättelser har alltid varit populära och suget efter undergångslitteratur växer i oroliga tider. Text fick genren ett uppsving runt andra världskriget när medvetenheten om kärnvapenhotet spred sig. Idag växer genren inte minst inom ungdomslitteraturen och du känner kanske till böckerna i serien Hungerspelen av Suzanne Collins eller *Legend* av Marie Lu). Vad beror det på, tror du? Vilka rädslor utmärker vår tid?

Postapokalyptisk?

Dystopi, undergångslitteratur eller just postapokalyptisk, litteratur- kärt barn har många namn brukar man säga, och i fallet med den här genren stämmer det väl. Slå i lexikon och ta reda på vad en apokalyps är och vad apokalyptisk och postapokalyptisk betyder.

Vad skulle hända om...?

Ungångsberättelser som *Fångad* vill få oss att tänka på vad som skulle hända om en katastrof drabbade oss och allt vi byggt upp plötsligt förintades. Man kan likna genren vid ett tanke-experiment, som vill varna oss för framtiden och få oss att fundera på hur vi lever och vilka följder det får. Genren innehåller ett stort mått samhällskritik. Vad är det *Fångad* kritiserar? Är den här typen av böcker ett bra sätt att påverka på? På vilka andra sätt skulle man kunna föra fram samma budskap? Vilket sätt tror du är mest effektivt? Diskutera budskap och påverkan i klassen eller skriv en text där du väger för- och nackdelar med olika sätt att påverka.

Wrong Exit

Bokens engelska originaltitel är *Wrong Exit*. Vad betyder det? Är det en bättre titel än den svenska? Varför/varför inte? Vilken titel skulle du ge boken om du fick välja fritt?

Varför är vi så negativa?

Varför är vi så negativa när vi tänker på framtiden? Finns det skäl till optimism? Dela in klassen i två lag och argumentera för en mörk respektive ljus framtid. Försök att övertala varandra.

Förutspå framtiden

Att försöka förutsäga framtiden är svårt. I ett svenskt tv-program från 1960-talet där ingenjörer spekulerade om teknikutvecklingen trodde chefsdesignern på Saab att flygplanet skulle utvecklas till en raket. Man skulle skjuta folk rakt upp i luften och så skulle de landa i London efter någon timme. Resan skulle vara så obehaglig att man fick söva ned alla passagerarna. Hur tror du att vi kommer att leva i framtiden? Skriv en framtidsvision/framtidsdystopi. Läs upp era texter för varandra och diskutera dem.

Med kamerafiltret på

Fångad har inte illustrerats av teckningar utan av grovkorniga och suddiga foton i svart-vitt. Vilken effekt ger det?

Överlev en katastrof

"Vi måste hjälpa oss själva", säger berättarjaget när Ruby frågar om de kommer att dö, men hur gör man? Vad behöver du om katastrofen är framme? Hur kan man förbereda sig? Låna en första-hjälpen-guide och/eller överlevnadsguide på biblioteket och läs på. Skriv sedan ner en lista på vad ditt personliga första-hjälpen-kit skulle innehålla.

Kontakta också kommunen och ta reda på vilken beredskap som finns i ditt område. Vilka samarbetar i räddningstjänsten? Var ligger närmaste skyddsrum? Sammanställ informationen på en affisch som förklarar vad som sker i nödfall.

Vatten, vatten, bara vanligt vatten...

Tsunamier och översvämningar är två naturkatastrofer som nämns i texten. Hur uppstår de? Vilka konsekvenser får de? Går de att undvika eller förebyggas, i så fall hur? Välj ett av dessa fenomen eller en helt annan naturkatastrof och förklara det steg för steg på ett faktablad. Presentera era kunskaper muntligt i klassen och diskutera i anslutning begreppet naturkatastrof. Är det ett bra samlingsnamn eller missvisande? Hur stor roll spelar egentligen naturen i dessa katastrofer?

Fångade i enformigheten

På sidan 52 står det: *Vi var fångade i den här hemska enformigheten.* Det skulle lika gärna kunna vara första raden i en dikt. Skriv fortsättningen!

Parallella världar

Inom science fiction och fantasy är parallella världar eller universum vanliga och flera verkligheter kan existera sida vid sida, eller som här, lätt sammanblandade. Personerna i böckerna har förmågan att färdas mellan dem. Har du t ex läst *Alice i Underlandet* så minns du kanske hur hon dyker ner i en annan värld genom ett kaninhål. I C.S. Lewis kända böcker om landet Narnia är det bland annat en garderob som utgör passagen in i den andra världen. Släpp loss fantasin och arbeta i små grupper fram en parallell värld som både är lik och olik er egen. Samla era idéer på en tankekarta, skissa på en miljöbeskrivning, och glöm inte hur man kan ta sig in i världen. Byt skisser grupperna emellan och låt de andra komma med idéer på en historia som skulle kunna utspela sig i er värld. Utbyt idéer och skriv ner era historier gruppvis.

Mycket läsnöje!